

Онлайн тормоз или кибертормоз

Онлайн тормозът представлява използването на интернет за нанасяне на емоционална вреда върху други хора. Много често той бива използван от деца и тийнейджъри като начин да обидят, отмъстят или просто да се пошегуват с приятелите си. Той има различни форми.

Онлайн тормоз може да бъде създаването на **фалшив профил** във Фейсбук, публикуването на **подигравателни снимки или клипове** в сайтове като Vbox7 и YouTube, или изпращането на **обидни или заплашителни съобщения** чрез Viber или WhatsApp, **публикуването на телефонни номера** с фалшиви, накърняващи честта и достойнството, обяви.

За какво става дума?

Подобно на традиционния тормоз, онлайн тормозът също е комплексно явление, което се проявява по различни начини:

- **Flamming** (провокиране): става дума за злонамерено и провокативно послание, изпратено от един потребител до едно лице или до група; изпращането на гневни или вулгарни електронни съобщения има за цел да предизвика вербални конфликти между двама или повече потребители в мрежата.
- **Harassment** (тормоз): може да се определи като повтарящо се изпращане на обидни или заплашващи послания до друго лице по електронна поща, с текстови съобщения по мобилен телефон или в чатове, които могат да предизвикат емоционално и психическо страдание. Както и при традиционните прояви на тормоз, резултатът е дисбаланс във взаимоотношенията, при който жертвата пасивно търпи обидите или в най-добрия случай се опитва, най-често безуспешно, да убеди насилника да прекрати агресията.
- **Cyberstalking** (кибер-преследване): Терминът се отнася за онези прояви, при които чрез използването на новите технологии върху жертвите се упражняват различни видове тормоз; целта е дразнене и тормоз, докато се премине към по-жестоки прояви на агресия, дори и физическа. Става дума за продължителни прояви на преследващо поведение, осъществявани чрез мрежата и мобилните телефони.
- **Denigrations** (оклеветяване): разпространяване в интернет или чрез смс на неверни обидни послания с цел „да се увреди доброто име или приятелските връзки на жертвата“.
- **Impersonation** (превъплъщаване): чрез създаване на фалшива самоличност кибер-хулиганите се представят за своите жертви. Характерна особеност на това явление е, че извършителят създава измислена личност с името на реален човек, като използва негова снимка, създава нов паралелен профил с цел да се преструва, че е въпросната личност и да може да от този профил да разпространява обидни съобщения, както и да получава желаната информация; възможно е също извършителят, ако разполага с потребителското име и паролата на жертвата, да изпраща послания от нейно име до хора, които няма как да разберат, че съобщенията не са писани от приятеля им, а от трети човек, който си е присвоил неговата самоличност. В някои случаи извършителят дори променя паролата за достъп и жертвата вече не може да използва електронната поща или профила си. Тази форма на агресия може да причини проблеми и сериозно да навреди на истинския собственик на профила или електронната поща. Често се случва да е замесен бивш партньор на жертвата.
- **Tricky or Outing** (подлъгване): особеното при това поведение е, че целта е жертвата да бъде заблудена. В някои случаи извършителят най-напред се представя като приятел, за да предразположи жертвата да разкрие лична информация, злепоставящи истории или снимки. След като веднъж е спечелил доверието на жертвата, извършителят се сдобива с нужните материали и ги разпространява по електронен път – интернет, смс и др.
- **Exclusion** (изключване): представлява преднамерено изключване на едно лице от група приятели, от чатове и от групи за игра в мрежата. Изключването от групата се приема като сериозна обида, която намалява популярността сред връстниците и влиянието сред приятелите.
- **Happy slapping** (Шамар на майтап): Това явление е характерно за младите хора и е наблюдавано за пръв път през 2004 г. в Англия. То е сравнително нова форма, свързана с традиционните прояви на тормоз, при която група момчета са забавлява, удряйки плесници на непознати и заснемайки всичко с камерата на мобилен телефон. От зашлевяването се пристъпва и към други агресивни и обидни действия. Днешните прояви на “happy slapping” включват видео-запис, на който се вижда как жертвата е подложена на различни форми на насилие – психологическо и физическо, чиято цел „да унижат жертвата и да уронят доброто ѝ име.“ Записите се правят без знанието на жертвата и се публикуват в интернет, където стават достъпни за голям брой потребители.

Превенция:

Разговори за взаимоотношенията. Родителите и възрастните да бъдат **позитивен пример** за справяне с трудностите, като демонстрират как могат да се решават проблеми със спокоен разговор. Това ще позволи

на детето да види други възможности за разрешаване на конфликти по неагресивен начин – да сподели вкъщи и/или в училище, да потърси подкрепа от приятелите си, да не отвърща на обиди, защото това ще усложни допълнително ситуацията.

Добро самочувствие. За да се чувства добре, детето/младият човек трябва да познава силните си страни. Най-добрата превенция срещу чувството за несигурност у детето е изграждането на реалистична положителна самооценка. Това може да се постигне чрез сплотяващи семейни преживявания или чрез практикуване на различни хобита – изкуство, спорт.

Комуникация с училището. Тормозът се случва най-често в училищна възраст, затова е важно всеки родител да поддържа връзка с учителите на своето дете. Много вероятно е учителите да са хората, които първи ще забележат признаците за проблем в класа, или по коридорите. Освен това при възникнал проблем училището може да играе важна роля за решаването на проблема за двете страни в конфликта – пострадал и извършител.

Настройки за сигурност на изображения и профили в социалните мрежи. Често пренебрегвана стъпка при създаването на профили в социални мрежи или споделянето на снимки и видео е внимателното разглеждане на настройките за сигурност. Най-сигурният начин тези настройки да гарантират автоматично защита е профилът на детето да бъде задължително под 18 години и с възраст най-близка до реалната. Добре е също родителят да помогне на младия интернет потребител да направи настройките си така, че снимките и публикациите, които той/тя качва в социалните си мрежи, да бъдат видими само от хората в списъка му/й с приятели. Така рискът лични снимки да бъдат свалени и използвани за направата на колаж или разпространени в други сайтове без знанието на детето се намалява значително. Ако имате въпроси за различните настройки за сигурност в социалните мрежи, можете да се обърнете към нашите консултанти чрез чата в долния десен ъгъл на вашия екран.

При възникнал проблем:

Прекратяване на комуникацията. Препоръчва се детето да прекрати както разговорите с човека, който го тормози, така и да спре да следи неговите публикации и коментари. Най-добрият вариант е потърпевшият да блокира профила на въпросния човек или хора и да докладва както профила, така и неприятните за него снимки, коментари или публикации. По този начин конфликтът няма да се задълбочи, а съдържанието може да бъде изтрито от администраторите.

Във всеки случай трябва да се запазят доказателствата за тормоза. Това може да стане със скрийншотовете (заснемане на екрана) или с изтегляне на съдържанието, преди то да бъде изтрито от създателя му в опит да се предпази от последствия.

Ангажиране на средата. Тормозът е групов феномен. Въпреки че най-видимите участници са потърпевшият/потърпевшата и насилникът, в действителност има и други въвлечени хора в ситуацията – поддръжници на тормоза и защитници на онеправдания, наблюдатели, които симпатизират на жертвата или се забавляват от ситуацията, възрастни, покрай които тормозът се случва.

Важно е тормозът да се прекрати и да се подкрепи детето, което е било тормозено, в справянето му с емоционалните последствия. В същото време, също толкова важно е да се работи и с извършителя на тормоза и другите участници и свидетели. Тъй като най-често тормозът се случва между познати или съученици, първата навременна стъпка трябва да е уведомяването на училището и семействата на децата за случващото се. Среща между родителите с подкрепата на класния ръководител и училищния психолог, например, може да се окаже ключова за изясняване на проблема и подпомагане на децата. Разговор с целия клас може да бъде дори наложителен, за да се осмисли изцяло случилото се и последствията от него. Приятелски кръг. За детето/тийнейджъра е важно приемането и одобрението от средата на връстниците си. Важно е тормозът да не предизвика затваряне на младия човек в себе си. Стимулирането на социални контакти и възможности за себеизразяване е от особено значение за преодоляване на неприятните спомени.

Използване на интернет. Въпреки че всяко качено съдържание в интернет може да остане там за много дълъг период от време, също е вярно, че информацията се обновява непрекъснато. Използването на интернет и социалните мрежи по позитивен начин може скоро да измести негативните постове от историята на тормоза.

Как да разпознаем кибертормоза и примери за онлайн насилие?

Yohana. Arias, Cyberbullying needs to be acknowledged, flickr

Над половината от юношите и тийнейджърите са били обект на тормоз онлайн и приблизително същият брой са участвали в кибертормоз. Кибертормоз се използва за всякакъв вид електронна комуникация, насаждаща съзнателно враждебно или оскърбително поведение към друга личност, която е мотивирана от

реалната или възприетата раса, цвят, религия, националност, потекло или етническа принадлежност, сексуална ориентация, психологически, физиологически, емоционални или когнитивни увреждания, пол, полова идентичност и изразяване или други отличителни лични характеристики и цели писмено, вербално или физически.

- Да навреди на даден индивид или да увреди собствеността му;
- Да попречи съществено на възможността за образование на лицето;
- Да бъде толкова жестока, постоянна, или всеобхватна, че да създаде уронваща достойнството или застрашителна физическото съществуване среда за общуване;
- Да наруши съществено правилното функциониране на училищния живот, когато кибертормоза е насочен към деца и младежи в ученическа възраст.

Обикновено тормозът се извършва в продължителен период: жертвата е постоянна мишена. При кибертормоза, преследването на жертвата става онлайн или под друга електронна форма. Използват се имейли, чатове, SMS-и, мобилни телефони и други информационни технологии. Въздействието върху дадено лице може да бъде не по-малко тежко, отколкото в офлайн случаите на тормоз: кибертормозът е просто още една форма на тормоз.

Реакцията на кибертормоза може да е особено трудна, тъй като интернет позволява повече анонимност в сравнение с комуникацията лице в лице. Също така може да бъде и много по-натрапчив или брутално жесток, защото се осъществява без насилника да присъства физически. Веднъж, щом насилникът разбере как да се свърже със своята „жертва“, тормозът може да се превърне в постоянен и дори невъзможен за избягване. Поради тази причина е важно младите хора да са наясно с опасностите, които могат да последват след споделяне на лична информация.

Различни изследвания показват, че голям брой тийнейджъри са засегнати от проблема. Над половината от юношите и тийнейджърите са били обект на онлайн тормоз и също толкова са участвали в кибертормоз.

Капани в интернет: Колко е важно до вземаме правилни решения в мрежата

Капаните на интернет всъщност са причините, поради които тийнейджърите вземат неправилни решения в кибер-пространството. Ето няколко примера:

- Ти не можеш да ме видиш: идеята за невидимостта и за възможността да останеш анонимен премахва всички притеснения от евентуално разпознаване, което би могло да доведе до неодобрение или наказание.
- аз не мога да те видя: липсата на осезаема обратна връзка относно последствията от действията в интернет върху другите или върху самия извършител служи като пречка пред изпитването на истинско съчувствие и признаването на факта, че извършените действия причиняват вреда и носят лоши последствия.
- Кой съм аз? (изследване на самоличността): профилите на тийнейджърите в социалните мрежи се превръщат в публично място за изследване на тяхната изграждаща се индивидуалност. Това може да доведе до разкриване на неподходяща информация.
- Готин/а ли съм? (сексуално съзряване): тийнейджърите изследват и изпробват в мрежата своето полово съзряване, при това в култура, която насърчава предизвикателната сексуалност. Възможно е те да се стремят да подражават на провокативните образи, които ги заливат от рекламната и развлекателната индустрия.
- Всички го правят (социални норми в интернет): съчетаването на фактори, които водят до липса на задръжки в интернет, и тенденцията тийнейджърите да проявяват стадно чувство може да доведе до възникване на социални норми в интернет, които подкрепят безотговорното поведение.
- Ако мога да го направя, сигурно не е проблем: само защото нещо може лесно да бъде направено, то не е лошо и не представлява проблем.
- Търся любов: тийнейджърите, които „търсят любов“ в интернет, понякога правят неща, с които привличат неподходящи прояви на внимание.
- Колко далеч мога да стигна (рисково поведение): подрастващите изпробват границите, защото по този начин се научават колко устойчиви са те и кое е позволено. Рисковото поведение в интернет понякога може да се окаже по-безопасен начин за поемане на определени рискове, в сравнение с алтернативите в реалния свят.

Какво казва законът

Според Наказателния кодекс на Република България малолетните, тоест ненавършилите 14 години, не са наказателно отговорни. Когато малолетен извърши обществено опасно деяние, към него могат да се

прилагат единствено възпитателни мерки. Непълнолетните от 14 до 18-годишна възраст могат да бъдат наказателно отговорни, ако съдът прецени, че са могли да разбират свойството и значението на деянието и да ръководят постъпките си. Ако не са признати за наказателно отговорни, те се настаняват по решение на съда във възпитателно училищеинтернат или в друго подходящо заведение. По отношение на непълнолетен, извършил поради увлечение или лекомислие престъпление, което не представлява голяма обществена опасност, прокурорът може да реши да не се образува или да прекрати образуваното досъдебно производство, а съдът да реши да не бъде предаван за съдене или да не бъде осъден, ако спрямо него могат да се приложат успешно възпитателни мерки по Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните. В тези случаи съдът може сам да наложи възпитателна мярка, като уведоми за това местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните или ѝ изпрати преписката за налагане на такава мярка. По отношение на сексуалните посегателства срещу малолетни от пълнолетни лица Наказателният кодекс е много строг, тъй като се предполага, че малолетните не осъзнават напълно сексуалните действия и тяхното евентуално съгласие за извършването им няма юридическа стойност. Наказанията варират според тежестта на извършеното посегателство и могат да достигнат до 20 години затвор. Наказателният кодекс предвижда наказания, свързани и с посегателства през компютърни системи. Притежаването, производството и разпространението на детска порнография са наказуеми деяния, водещи до различни по тежест наказания. Използването на интернет, за да се придобие или разпространи информация за малолетно или непълнолетно лице с цел каквото и да е сексуално посегателство срещу него се наказва със затвор от 1 до 6 години. Тормоз, обида и неосъзнаване извършването на закононарушение Съществуват много ситуации, които психолози и социолози определят като тормоз, но независимо от причините, довели до тях (индивидуални мотиви, натиск от групата), те могат да се определят и като закононарушения по смисъла на Наказателния кодекс или други закони. Ако се обърнем към някои от често срещаните ситуации в училище, отнемането на чужда вещ може да се третира като кражба, което носи наказание до 8 години затвор. При използване на сила действието може да се определи като грабеж с наказание до 10 години затвор. При използване на заплахата то може да се квалифицира като изнудване с наказание от 1 до 8 години затвор. За обида Наказателният кодекс предвижда глоба от хиляда до 3 хиляди лева и обществено порицание. Разгласяването на позоряща информация за друго лице може да бъде определено като клевета и да носи наказание от 3 до 7 хиляди лева глоба и обществено порицание и от 5 до 15 хиляди лева, ако от това са настъпили тежки последици. Който узнае за противозаконно неадресирано до него съобщение, предадено по телефон, телеграф, чрез компютърна мрежа или по друго далекосъобщително средство, се наказва с лишаване от свобода до две години, посочва Наказателният кодекс.